

EUROOPA KOHTU OTSUS

5. märts 1980*

[...]

Kohtuasjas 265/78,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel College van Beroep voor het Bedrijfsleven Haagi (Madalmaad) esitatud taotlus, millega soovitakse saada nimetatud kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

H. Ferwerda B.V., Rotterdam,

ja

Produktschap voor Vee en Vlees, Rijswijk,

eelotsust komisjoni 30. septembri 1969. aasta määruse (EMÜ) nr 1957/69, milles sätestatakse ühtsesse hinnasüsteemi kuuluvatele toodetele eksporditoetuste andmise täiendavad üksikasjalikud rakendamiseeskirjad (EÜT 1969 L 250, lk 1), tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: esimese koja esimees A. O'Keeffe presidendi ülesannetes, teise koja esimees A. Touffait, kohtunikud J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, A. J. Mackenzie Stuart, G. Bosco ja T. Koopmans,

kohtujurist: J.-P. Warner,

kohtusekretär: A. Van Houtte,

on teinud järgmise

otsuse

[...]

Põhjendused

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

1. Oma 15. detsembri 1978. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 21. detsembril 1978, esitas College van Beroep voor het Bedrijfsleven EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Euroopa Kohtule kolm eelotsuse küsimust komisjoni 30. septembri 1969. aasta määruse (EMÜ) nr 1957/69, milles sätestatakse ühtsesse hinnasüsteemi kuuluvatele toodetele eksporditoetuste andmise täiendavad üksikasjalikud rakendamiseeskirjad (EÜT 1969, L 250, lk 1), artikli 6 lõike 5 tõlgendamise kohta.

2. Need küsimused on sõnastatud järgmiselt:

“1. Kas määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõiget 5 tuleb tõlgendada selliselt, et siseriiklikus õigusaktis sisalduvale või siseriikliku õigusakti järgi kohaldatavale õiguskindluse põhimõttele ei või toetuse tagasimaksmise nõude puhul tugineda?”

2. Kas määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõiget 5 tuleb tõlgendada selliselt, et toetuse tagasimaksmist nõudvale otsusele ei kohaldata ühenduse õigusest tulenevat õiguskindluse põhimõtet?

3. Kui esimesele ja teisele küsimusele vastatakse nii, et sellistel juhtudel ei või tugineda siseriiklikust või ühenduse õigusest tulenevale õiguskindluse põhimõttele, siis kas määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõikega 5 välistatakse ka eksporditaja kahju hüvitamise nõue toetuse tagasimaksmist nõudnud ametiasutuse vastu, mille aluseks on samad faktid ja asjaolud, mille puhul võiks tugineda õiguskindluse põhimõttele, kui see poleks nimetatud määruse artikli 6 lõikega 5 välistatud?”

3. Nimetatud küsimused kerkisid esile Hollandi lihaeksporditöri Ferwerda B.V. ja Hollandi pädeva ametiasutuse vahelises kohtuasjas. Nimetatud ametiasutus väidab, et eksporditöör on kohustatud maksma tagasi eksporditoetused, mis võimaldati ja maksti välja alusetult, komisjoni 17. jaanuari 1975. aasta määruse (EMÜ) nr 192/75, milles on sätestatud põllumajandustoodetele eksporditoetuste andmise üksikasjalikud rakendamiseeskirjad (EÜT 1975 L 25, lk 1), artikli 3 ebaõige kohaldamise tõttu. Nimetatud artikli 3 kohaselt käsitletakse ühendusesisestes vetes sõitvate meresõidukite või rahvusvahelistel liinidel, sh ühendusesisestel liinidel lendavate lennukite pardavarusid eksporditoetuse saamise õiguse mõistes ühendusest eksporditava kaubana, mis annab õiguse saada eksporditoetust. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu toimikust ilmneb, et eksporditud liha oli mõeldud Bermuda vetes Hollandi lipu all sõitvate laevade varustamiseks toiduainetega ning seega ei olnud täidetud eksporditoetuse saamiseks kehtestatud tingimus, mille kohaselt peab toiduainetega varustamine aset leidma ühenduse piires, ning Bermuda ei sisaldu ka kolmandate riikide sihtkohtade nimekirjas, mille puhul on ekspordimisel õigus saada eksporditoetust. Ebaõige kohaldamise asjaolude tõttu pidas eelotsusetaotluse esitanud kohus vajalikuks otsustada, kas ebaõige kohaldamine leidis aset Hollandi ametiasutuse või Ferwerda süül ning millistel tingimustel on võimalik asjaomased summad viimaselt tagasi nõuda.

4. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, kas määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõikes 5 sätestatud tagasimaksekohustust kui liikmesriikide õigussüsteemidele vahetat mõju avaldavat kohustust on võimalik tühistada või selle mõju piirata siseriikliku õigusnormiga, mille aluseks on üldine õiguspõhimõte. Ferwerda on väitnud, et talle esitatud nõue alusetult saadud eksporditoetuste tagasimaksmiseks on vastuolus õiguskindluse

põhimõttega. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on see põhimõte Hollandi õigussüsteemis käsitletav aktsepteeritava kaitseargumendina ametiasutuse poolt raha tagasinõudmise menetluse puhul, nagu on sätestatud ka Hollandi 5. juuli 1962. aasta seadusest In- en Uitvoerwet (impordi- ja ekspordiseadus) ja Hollandi valitsuse poolt nimetatud seaduse preambulis esitatud põhjendustest.

5. Kirjeldatud asjaolude tõttu soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ühenduse õigus üldiselt ja eriti määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõige 5 välistavad sellise siseriiklikust õigusest tuleneva põhimõtte kohaldamise. Kui see on nii, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ühenduse õiguses sisaldub samalaadne põhimõte, mida kohus peaks kohaldama.

6. Ferwerdale makstud eksporditoetus kujutab endast rahalist hüve, mis võimaldab talle ühenduse õigusnormide alusel ja mis maksti välja ühenduse omavahendite arvel EMÜ asutamislepingu rahandussätteid sisaldavate artiklite 199–209 alusel kehtestatud eelarvesüsteemi raames.

7. Tasude, mida ühendusel on õigus kehtestada ja millest moodustuvad ühenduse omavahendid (näiteks tollimaksud, põllumajandusmaksud ja kursikompensatsioonid), kehtestamise kord ja sissenõudmise tingimused ning ettevõtjatele ühenduse eelarvest rahaliste hüvitiste võimaldamise ja väljamaksmise tingimused on sätestatud nõukogu 21. aprilli 1970. aasta otsuses liikmesriikide rahaliste osamaksete asendamise kohta ühenduste omavahenditega (EÜT L 94, lk 19), selle otsuse rakendamismäärustes ning nõukogu 21. aprilli 1970. aasta määruses (EMÜ) nr 729/70 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta (EÜT L 94, lk 13), mille sätteid laiendati kursikompensatsioonidele nõukogu 19. detsembri 1972. aasta määruse (EMÜ) nr 2746/72 (EÜT L 291, lk 148) artikliga 2. Nimetatud sätteid tuleb käsitleda asutamislepingu rahandussätete üldise süsteemi kontekstis, mille – nagu ka liikmesriikide vastavate süsteemide – aluseks on võrdsuse üldpõhimõte, mille kohaselt võib sarnases olukorras olevaid isikuid kohelda erinevalt ainult siis, kui erinev kohtlemine on objektiivselt põhjendatud.

8. Eeltoodust tuleneb, et ühenduse eelarvesse kantavaid tulusid ja nende arvelt makstavaid rahalisi hüvitisi tuleb korraldada ja kohaldada selliselt, et need moodustaksid samalaadse rahalise kohustuse või annaksid õiguse samalaadsetele hüvitistele kõikide isikute puhul, kes vastavad selliseid kohustusi või hüvesid käsitlevates ühenduse õigusnormides sätestatud tingimustele. Nimetatud nõudest johtub, et vormilisi ja sisulisi tingimusi, mille alusel ettevõtjad võivad vaidlustada neile ühenduse poolt kehtestatud kohustusi ja taotleda alusetute maksete puhul tagasimakseid või nõuda neile ühenduse õiguses ette nähtud rahalisi hüvitisi ning – teisalt – mille alusel ühenduse nimel tegutsevad liikmesriikide ametiasutused võivad nõuda selliste kohustuste täitmist ja vajadusel nõuda tagasi alusetult makstud rahalised hüvitised, tuleb kohaldada ühetaoliselt.

9. Nõukogu kehtestas selle põhimõtte eelkõige oma 24. juuli 1979. aasta määruses (EMÜ) nr 1697/79 impordi- või eksporditollimaksude maksmist nõudvale tolliprotseduurile suunatud kauba eest tasumata jäänud impordi- või eksporditollimaksude tollivormistusjärgse sissenõudmise kohta (EÜT 1979 L 197, lk 1) ja 2. juuli 1979. aasta määruses (EMÜ) nr 1430/79 impordi- või eksporditollimaksude tagasimaksmise või vähendamise kohta (EÜT 1979 L 175, lk 1), mis aga jõustuvad alles 1. juulil 1980. Tuleb

siiski möönda, et käesoleval ajal kehtivad ja ülal nimetatud õigusnormid ei võimalda asjaomases valdkonnas isikute võrdsust puudutavaid probleeme täielikult lahendada ning nende õigusnormide tehnilisest ja üksikasjalikust olemusest tuleneb, et õiguslik tõlgendamine aitab nende probleemide lahendamisele vaid osaliselt kaasa.

10. Eeltoodust tuleneb – nagu Euroopa Kohus on ka oma 21. mai 1976. aasta otsuses kohtuasjas 26/74 Roquette (EKL 1976, lk 677) osutanud –, et ühenduse eelarvesse kantud maksude tagasimaksmisega seotud vaidlused on siseriiklike kohtute pädevuses ja kuuluvad nende poolt lahendamisele siseriikliku õiguse alusel, kui puuduvad vastavad ühenduse õigusnormid. Sellises olukorras peavad liikmesriikide kohtud asutamislepingu artiklis 5 sisalduva koostööpõhimõtte alusel tagama ühenduse õigusnormidest tuleneva õigusliku kaitse nii siis, kui nende õigusnormidega on kehtestatud isikule kohustused, kui ka siis, kui neist õigusnormidest tulenevad isikule õigused. Iga liikmesriigi õigussüsteemis võib määrata kindlaks vastava pädevusega kohtud ning kehtestada menetlusreeglid nende kohtumenetluste tarbeks, mille eesmärk on kaitsta ühenduse õiguse vahetust mõjust isikule tulenevaid õigusi. Need menetlusreeglid ei või olla aga ebasoodsamad siseriiklikust õigusest tulenevate nõuete puhul kohaldatavatest menetlusreeglitest ja neid ei või ühelgi juhul sätestada viisil, mis muudab praktikas võimatuks ühenduse õigusaktidest tulenevate õiguste teostamise, mida siseriiklikud kohtud on kohustatud kaitsma.

11. Ülal toodud põhimõtteid on muu hulgas väljendatud ka nõukogu määruses (EMÜ) nr 729/70, mille artiklis 8 on selgesõnaliselt sätestatud ühenduse nimel tegutsevate ametiasutuste kohustus nõuda tagasi alusetult välja makstud rahalised hüvitised, ent samas on lisatud, et selline tagasinõudmine peab toimuma “kooskõlas siseriiklike õigus- ja haldusnormidega”.

12. Samas tuleneb neist põhimõtetest, et sellele selgesõnalisele viitele siseriiklikele õigusaktidele kohalduvad samad piirangud, mis mõjutavad ühenduse asjaomaste õigusnormide puudumisega seotud kaudset viidet, ehk neid siseriiklike õigusakte ei või kohaldada sama liiki, ent puhtalt siseriiklike vaidluste puhul kohaldatavate menetlusreeglitega võrreldes diskrimineerival viisil ning menetlusreeglite tagajärjeks ei või olla ühenduse õigusest tulenevate õiguste praktilise teostamise võimatuks muutumine.

13. Nimetatud sätete alusel otsustas Euroopa Kohus oma 28. juuni 1977. aasta otsuses (kohtuasjas 118/76: Balkan, EKL 1977, lk 1177), et ehkki kõikide ühenduse maksude sissenõudmist puudutavate formaalsuste täitmine on usaldatud liikmesriikide pädevate ametiasutuste hoolde, ei või kohaldada siseriiklikku õigusnormi (Härteklausel), mis lubab ametiasutusel teha erandeid ühenduse õigusest tulenevate maksude suhtes, “kui selle tulemuseks on ühenduse õigusega kehtestatud maksu määramist, kohaldamise viisi või summat käsitlevate ühenduse õigusnormide kohaldamisala muutmine”.

14. Seetõttu tuleb kaaluda, kas mõni ühenduse õiguse üldpõhimõte või konkreetne säte välistab eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud siseriikliku õigusnormi rakendamise. Selle küsimuse uurimisel ilmneb, et sellist üldpõhimõtet või konkreetset sätet ei eksisteeri.

15. Sellega seoses tuleb märkida, et ühtki põhimõtet, mis mõne liikmesriigi õigussüsteemi kohaselt tuleneb või võib tuleneda õiguskindluse põhimõttest, ei saa kõikidel juhtudel

automaatselt käsitleda kaitseargumendina alusetult välja makstud ühenduse rahaliste hüvitiste tagasinõudmise vastu. Igal üksikjuhtumi puhul tuleb eraldi kaaluda, kas sellise põhimõtte kohaldamine võib ohtu seada tagasinõudmise aluseks oleva õigusnormi mõtte ja kas selle tulemuseks võib praktikas olla tagasinõudmise võimatuks muutumine.

16. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu põhjendustest ilmneb, et õiguskindluse põhimõte, millele see kohus viitab, on alusetult välja makstud eksporditoetuste ametiasutuste poolt tagasinõudmise osas sõnastatud seaduse In- en Uitvoerwet artikli 9 lõikes 1, mille kohaselt “toetuse võib tagasi nõuda, kui toetuse saamiseks edastatud teave osutub ebatõeseks või ebatäielikuks ning taotluse osas oleks tehtud teistsugune otsus, kui tegelik olukord oleks taotluse menetlemise ajal teada olnud”.

17. Ehkki eelotsusetaotluse menetluse kontekstis ei ole Euroopa Kohus kohustatud nimetatud siseriiklikku õigusnormi tõlgendama ega selle täpset kohaldamisala määratlema, tuleb siiski otsustada, et sellise siseriiklikus õiguses sisalduva õiguskindluse põhimõtte kohaldamine, mille kohaselt ettevõtjale alusetult välja makstud rahalist hüvitist ei või tagasi nõuda, kui viga ei johtunud toetuse saaja poolt edastatud ebatõesest teabest või kui viga oleks olnud võimalik hõlpsasti vältida, vaatamata sellele, et esitatud teave oli ebatõene, ehkki esitatud heas usus, ei ole ühenduse õiguse praeguses olukorras vastuolus ühegi ühenduse õiguse põhimõttega.

18. Sellegipoolest tuleb uurida, kas määruse (EMÜ) nr 1657/69 artikli 6 ja iseäranis lõige 5, mille tõlgendamist eelotsusetaotluse esitanud kohus taotleb, kujutab endast erisätet, mis moodustab siseriikliku õiguse kohaldamise viite suhtes erandi ja asendab sellise viite ühenduse eeskirjaga, mille kohaselt on asjaomane ettevõtja kohustatud talle alusetult välja makstud toetuse tagasi maksma.

19. Määrus (EMÜ) 1957/69 sätestab eksporditoetuste andmise üksikasjalikud eeskirjad, mis täiendavad nõukogu ja komisjoni teistes määrustes, iseäranis nõukogu 4. märtsi 1969. aasta määruses (EMÜ) nr 441/69 (EÜT L 59, lk 1) sisalduvaid eeskirju. Selles määruses viidatakse teatud eriolukordadele, näiteks juhtumile, mil tooted, mille ekspordimise korral on õigus saada eksporditoetust, töödeldakse enne nende ekspordimist. Sellisel juhul on nimetatud määruse kohaselt, arvestades ka nõukogu määrust (EMÜ) nr 441/69 ja komisjoni 21 detsembri 1967. aasta määrust nr 1041/67/EMÜ (EÜT 314, lk 9), mis asendati komisjoni 17. jaanuari 1975. aasta määrusega (EMÜ) nr 192/75 (EÜT L 25, lk 1), mis omakorda asendati 29. novembri 1979. aasta määrusega (EMÜ) nr 2730/79 (EÜT 1979 L 317, lk 1), võimalik maksta toetus täielikult või osaliselt ette. Määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõike 1 kohaselt on määruse (EMÜ) nr 441/69 artiklites 2 ja 3 sätestatud menetluste, st toetuse ettemaksmise, eeltingimuseks tagatise andmine, nagu oli mainitud ka eespool. Tagatise eesmärk on garanteerida, et teatud tähtaja jooksul esitatakse tõendid selle kohta, et asjaomased tooted või kaubad on jõudnud sihtkohta, mille osas toetust võimaldati.

Artikli 6 lõige 5 sätestab, et “... väljamakstud eksporditoetus ja selle lisandunud summad tuleb käesoleva artikli sätete kohaselt tagasi maksta, kui lõikes 1 viidatud tõendeid ei esitata kehtestatud tähtaja jooksul”. Kui tagasimakset ei ole sellisel juhul vastavale nõudmisele vaatamata tehtud, siis tagatist ei tagastata.”

20. Ei ole vajadust otsustada, kas artikli 6 lõige 5 hõlmab selliseid olukordi, millega on tegemist kõnesoleval juhul; piisav on osutada, et ainuüksi lõike 5 sõnastusest, eriti sõnadest "...käesoleva artikli sätete kohaselt", ei ole võimalik järeldada, nagu oleks selle sättega soovitud eespool mainitud nõukogu määruses (EMÜ) nr 441/69 ning komisjoni määrustes (EMÜ) nr 1041/67, 192/75 ja 2730/79 kirjeldatud olukordade puhul tõusetuda võivate kohtumenetluste puhuks kehtestada ühenduse spetsiifiline tegevuskord seoses alusetult tehtud maksete tagasinõudmisega, kusjuures kõikide muude vaidluste puhul, mis on seotud toetuste tagasimaksmisega, kohaldataks ühenduse vastavate kohaldatavate õigusnormide puudumisel siseriiklikke õigusakte.

21. Eeltoodust tulenevalt tuleb esimesele küsimusele vastata nii, et käesoleval ajal kehtiv ühenduse õigus ja täpsemalt komisjoni määruse (EMÜ) nr 1957/69 artikli 6 lõige 5 ei välista ettevõtjatele alusetult välja makstud eksporditoetuste liikmesriikide ametiasutuste poolt tagasinõudmise menetluste puhul siseriiklikus õiguses sisalduva õiguskindluse põhimõtte kohaldamist, mille kohaselt riigiasutuste poolt alusetult välja makstud rahalisi hüvitisi ei või tagasi nõuda, kui tehtud viga ei johtunud toetuse saaja poolt edastatud ebatõesest teabest või kui viga oleks olnud võimalik hõlpsasti vältida, vaatamata sellele, et esitatud teave oli ebatõene, ehkki esitatud heas usus.

22. Teise ja kolmanda küsimuse sõnastusest võib järeldada, et esimesele küsimusele antud vastust arvestades ei ole nendele küsimustele vaja vastata.

Kohtukulud

23. Euroopa Ühenduste Komisjoni poolt Euroopa Kohtule märkuste esitamisel kantud kulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse nimetatud kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes,

EUROOPA KOHUS,

vastates College van Beroep voor het Bedrijfsleveni poolt 15. detsembri 1978. aasta otsusega, mis registreeriti Euroopa Kohtu kantseleis 21. detsembril 1978, esitatud küsimustele, otsustab:

Käesoleval ajal kehtiv ühenduse õigus ja täpsemalt komisjoni 30. septembri 1969. aasta määruse (EMÜ) nr 1957/69 (EÜT L 250, lk 1) artikli 6 lõige 5 ei välista ettevõtjatele alusetult välja makstud eksporditoetuste liikmesriikide ametiasutuste poolt tagasinõudmise menetluste puhul siseriiklikus õiguses sisalduva õiguskindluse põhimõtte kohaldamist, mille kohaselt riigiasutuste poolt alusetult välja makstud rahalisi hüvitisi ei või tagasi nõuda, kui tehtud viga ei johtunud toetuse saaja poolt edastatud ebatõesest teabest või kui viga oleks olnud võimalik hõlpsasti vältida, vaatamata sellele, et esitatud teave oli ebatõene, ehkki esitatud heas usus.

O'Keefe

Touffait

Mertens de Wilmars

Pescatore

Mackenzie Stuart

Bosco

Koopmans

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 5. märtsil 1980. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

Esimese koja esimees
Presidendi ülesannetes

A. Van Houtte

A. O'Keeffe